

บทที่ 4

ปัญหาของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเดิม"

4.1. ข้อความทั่วไป

โดยเหตุที่เจตนารมณ์ของกระบวนการพิจารณาความแห่งมุ้งที่จะให้ความสะดวก รวดเร็วและยุติธรรมแก่คู่ความในคดี ฉะนั้นจึงมีบทบัญญัติของกฎหมายอนุญาตให้จำเลยฟ้องแย้ง มาในคำให้การได้ ซึ่งเป็นความสะดวกแก่จำเลยที่ไม่ต้องจัดทำคำฟ้องใหม่เพื่อยื่นฟ้องต่อศาล แต่เพื่อ ความรวดเร็วและยุติธรรมต่อการพิจารณาคดีของศาลจึงต้องมีข้อจำกัดในเรื่องของการ ฟ้องแย้งว่า ฟ้องแย้งนั้นจะต้องเกี่ยวกับคำฟ้องเดิม หากไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ศาลก็จะสั่ง ให้จำเลยฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสาม ทว่า "...ถ้าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่น ไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก "

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 179 วรรคท้าย ใ้บัญญัติว่า " แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้อง แยกภายหลังที่ไต่ชนคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวของ กันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ " ทำให้เห็นว่า แม้ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งจะมีใ้คำจำกัดความของคำว่า "ฟ้องแย้ง" ไว้ นอกจากจะกล่าวไว้ ในมาตรา 1(3) ว่า "ฟ้องแย้ง" ถือเป็นคำฟ้องด้วยเท่านั้น แต่ก็ใ้กำหนดหลักเกณฑ์ประการ สำคัญประการหนึ่งของการฟ้องแย้งไว้ก็คือ ฟ้องแย้งต้องเกี่ยวกับฟ้องเดิม ทั้งนี้เพื่อความสะดวก รวดเร็วของศาลที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกัน เพราะหากไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิมก็ จะทำให้มีข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวเนื่องแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะใ้ไม่สะดวกต่อศาล ในการพิจารณาคดี

โดยเหตุที่บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็มีใ้คำจำกัด ความหรืออธิบายความหมายของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเดิม" ของฟ้องแย้งไว้แต่ประการใด คง

กำหนดแต่เพียงว่า การเกี่ยวกับฟ้องเคม้นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับพหุที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ จึงมีปัญหาว่าการที่จะพิจารณาว่าฟ้องแย้งเกี่ยวข้องกับฟ้องเคม้นหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงจากฟ้องแย้งและฟ้องเคม้นเป็นกรณี ๆ ไป หรือมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนประการใดบ้าง ซึ่งวิทยานิพนธ์ในบทนี้จะวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเคม้น" จากแนวคำพิพากษาฎีกาของศาล คำอธิบายและความเห็นของนักกฎหมาย การเทียบเคียงกับบทบัญญัติในลักษณะอื่นที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งปัญหาของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเคม้น" เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ข้อสรุปและเสนอแนะในเรื่องนี้

4.2. การวิเคราะห์ความหมายของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเคม้น"

เกี่ยวกับความหมายของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเคม้น" นั้น อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร อธิบายว่า " เป็นกรณีที่ฟ้องเคม้นและฟ้องแย้งมีข้อหาหรือประเด็นอย่างเดียวกัน หรือพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินรายเดียวกัน"¹⁰³ เช่น ชาวกับเชียวขับรดชนกันได้รับความเสียหายทั้งสองฝ่าย ชาวฟ้องเชื่อว่าประมาท ขับรดชนรดชาวเสียหาย เชียวฟ้องแย้งว่าชาวประมาทขับรดชนเชียวได้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคำฟ้องเคม้น หรือสีฟ้องสำเรียเงิน ที่สำไป 10,000 บาท สำให้การว่าเงินไปจริง แต่สีก็กู้เงินสำไป 15,000 บาท หักกลบหนี้แล้วก็ต้องชำระให้สำอีก 5,000 บาท สำจึงฟ้องแย้งให้สีให้เงินสำ 5,000 บาท ได้เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับฟ้องเคม้น แต่ดาแดงขับรดชนดำได้รับอันตรายแก่กาย คำฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหาย ปรากฏว่าดำเคยกู้เงินแดงไป แดงจึงฟ้องแย้งเรียกเงินกู้ ดังนี้แดงฟ้องแย้งไม่ได้ เพราะฟ้องแย้งไม่เกี่ยวกับฟ้องเคม้น จากความเห็นดังกล่าวที่ว่า ลักษณะที่เกี่ยวกับฟ้องเคม้นนั้นจะต้องเป็นกรณีที่ฟ้องเคม้นและฟ้องแย้งมีข้อหาหรือประเด็นอย่างเดียวกัน หรือพิพาทเกี่ยวกับทรัพย์สินรายเดียวกัน ทำให้ต้องพิจารณาคือไปว่าข้อหาหรือประเด็นอย่างเดียวกันหมายความว่าอย่างไร ซึ่งต้องพิจารณาและเทียบเคียงกับบทบัญญัติในลักษณะอื่นที่คล้ายคลึงกันดังต่อไปนี้

¹⁰³ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 211.

4.2.1. เที่ยบเคียงกับบทบัญญัติเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง

โดยเหตุที่เงื่อนไขสำคัญของการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องกับฟ้องแย้งนั้นมีความเหมือนกันประการหนึ่ง คือ จะต้องเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดคดีสินเข้าด้วยกันได้ ทั้งนี้เพราะทั้งฟ้องแย้งและการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติอยู่ในมาตราเดียวกัน คือ มาตรา 179 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า " โจทก์หรือจำเลยจะแก้ไขข้อหา ข้อต่อสู้ ข้ออ้าง หรือข้อเถียงอันกล่าวไว้ในคำฟ้องหรือคำให้การที่เสนอต่อศาลแต่แรกก็ได้ " และมาตรา 179 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า " แต่ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้องแย้งภายหลังที่ได้ยื่นคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดคดีสินเข้าด้วยกันได้ " ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์ความหมาย และปัญหาของคำว่า " เกี่ยวกับฟ้องเดิม " ก็สามารถพิจารณาจากคำอธิบายและคำพิพากษากฎีกาอันเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องได้อีกทางหนึ่งด้วย

อาจารย์ มาโนช จรมาศ ใช้อธิบายว่า " การแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง (รวมทั้งฟ้องแย้ง) จะต้องตกอยู่ภายใต้ขอบเขตของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 179 วรรคท้ายคือต้องเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดคดีสินเข้าด้วยกันได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จะต้องมีความเกี่ยวเนื่องกัน หรือต่อเนื่องกับประเด็นตามฟ้อง ถ้าเป็นเรื่องอื่นหรือประเด็นอื่น นอกเหนือไปจากประเด็นตามคำฟ้องเดิมแล้ว ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นการเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมพิจารณาและชี้ขาดเข้าด้วยกันได้ ตามความหมายของมาตรานี้¹⁰⁴ ฉะนั้นการที่จะถือว่า เป็นประเด็นเดียวกันหรือต่อเนื่องกับประเด็นตามฟ้องเดิมหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาตามประเด็นที่ปรากฏอยู่ในคำฟ้องเดิม มิใช่พิจารณาจากประเด็นข้อพิพาท ทั้งนี้เพราะประเด็นและประเด็นข้อพิพาทนั้นต่างกัน

" ประเด็น " หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือ ข้อกฎหมายที่คู่ความฝ่ายใด

¹⁰⁴ มาโนช จรมาศ , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วย บททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น เล่ม 2 , หน้า 1050 - 1051

ยกขึ้นมาอ้างสนับสนุนคำฟ้องหรือคำให้การของตน ส่วน " ประเด็นข้อพิพาท " นั้นหมายถึง ประเด็นในข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายปฏิเสธไม่ยอมรับกัน หรืออีกนัยหนึ่ง ยังคงพิพาทโต้แย้งกันอยู่¹⁰⁵ ฉะนั้นการพิจารณาว่าฟ้องแย้งหรือการขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องจะ เกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมหรือไม่ จะต้องพิจารณาว่ามีประเด็นเดียวกันหรือต่อเนื่องกับประเด็นคำฟ้อง หรือไม่ โดยไม่พิจารณาว่ามีประเด็นข้อพิพาทอย่างเดียวกันหรือต่อเนื่องกับประเด็นข้อพิพาทตาม คำฟ้องเดิมหรือไม่ ทั้งนี้เพราะไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายของกฎหมาย เช่น โจทก์ฟ้องเรียก เงินกู้จากจำเลยเป็นเงิน 10,000 บาท ต่อมาโจทก์ขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องว่า จำเลยเป็นหนี้ โจทก์ตามสัญญาอีกฉบับหนึ่งเป็นเงิน 5,000 บาท ทั้งนี้แม้จะเป็นการกู้คนละคราว แต่เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้คนเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายต่างก็เป็นหนี้เงินกู้เหมือนกัน จึงเกี่ยวข้องกับที่จะรวมการ พิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ ข้อที่ศาลจะอนุญาตให้เพิ่มเติมฟ้องได้ แต่หาโจทก์ขอ แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องเป็นว่าจำเลยสั่งจ่ายเช็คให้โจทก์ฉบับหนึ่งเป็นเงิน 5,000 บาท โจทก์ นำเช็คไปรับเงินจากธนาคารไม่ได้ ขอให้บังคับจำเลยใช้เงินตามเช็ค ทั้งนี้มูลหนี้ทั้งสองราย เป็นคนละประเด็นไม่เกี่ยวข้องกันเลย โจทก์จึงขอเพิ่มเติมฟ้องไม่ได้¹⁰⁶

มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่า ในกรณีที่แต่งทำสัญญาเงินจากค่า 10,000 บาท ต่อมา เมื่อถึงกำหนดที่แต่งจะต้องชำระเงินตามสัญญาคืนแก่ค่า แต่งไม่สามารถชำระตามสัญญา ได้ แต่งจึงทำความตกลงขอแปลงหนี้จากสัญญาเป็นสัญญาซื้อขายมา โดยแต่งจะส่งมอบม้า แข่งให้กับค่า 1 ตัว โดยให้ถือว่าเงินตามสัญญาเป็นเงินที่ค่าได้ชำระค่ามาแข่งแก่แต่งแล้ว ต่อมาปรากฏว่าแต่งได้คิดนัดชำระหนี้โดยไม่ส่งมอบม้าแข่งกับค่า หากส่งมอบไม่ได้ก็ขอให้คืนเงิน แก่ค่า โดยในคำฟ้องคำบรรยายฟ้องในสัญญากู้ยืมอันเป็นมูลหนี้เดิม ต่อมาค่าได้ยื่นคำร้องขอ แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องโดยบรรยายมูลหนี้เดิมด้วย เช่นนี้จะถือว่าเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมหรือไม่

¹⁰⁵ ธานีทร์ กรัยวิเชียร , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 18

¹⁰⁶ มาโนช จรมาศ , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 ว่าด้วยบททั่วไปและวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น เล่ม 2 , หน้า 1051

สำหรับปัญหานี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1047/2505 วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องว่า จำเลยทำสัญญาจ่ายเงินไป ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ โจทก์ขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องว่า เดิมสามี่และบุตร เขยจำเลยกู้เงินโจทก์ ต่อมาได้มีการแปลงหนี้ใหม่โดยจำเลยตกลงรับใช้หนี้ให้โจทก์และทำเป็น สัญญาไว้กับโจทก์ ในกรณีเช่นนี้โจทก์จึงขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องได้ เพราะเป็นการอธิบายถึง สาเหตุที่จำเลยทำสัญญา

ฉะนั้น กรณีตามตัวอย่าง หากแดงยื่นคำให้การต่อสู้คดีว่าไม่เคยทำสัญญาซื้อขาย มาแข่งกับคำ พร้อมทั้งฟ้องแย้งว่า ตามสัญญาที่แดงทำไว้กับคำนั้น แแดงได้ชำระเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยตามสัญญาคืนแก่คำทั้งหมดแล้ว นอกจากนี้ จากการคำนวณดอกเบี้ยผิดพลาด แแดงได้ชำระ ดอกเบี้ยแก่แดงเกินจากความเป็นจริงไป 1,000 บาท จึงฟ้องแย้งขอเรียกเงินจำนวน 1,000 บาท คืนจากแดง เช่นนี้มีปัญหาว่าฟ้องแย้งของจำเลยเกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิมหรือไม่

ปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าพิจารณาจากคำฟ้องเดิม หากคำฟ้องเดิมโจทก์ได้ บรรยายสัญญาข้อมันเป็นมูลหนี้เดิมก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงหนี้ใหม่เป็นสัญญาซื้อขายมา เช่นนี้ ถือว่าสัญญาเป็นประเด็นที่อยู่ในคำฟ้องเดิม แต่ถ้าคำฟ้องเดิมโจทก์มิได้บรรยายสัญญาข้อมันเป็น มูลหนี้เดิมก่อนที่จะมีการแปลงหนี้ใหม่เป็นสัญญาซื้อขายมาไว้ อาจทำให้เข้าใจว่าฟ้องแย้งของจำเลย มิได้เกี่ยวกับประเด็นในคำฟ้องเดิมในเรื่องของสัญญาข้อมันแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม เมื่อนำ เอาแนวคำพิพากษาฎีกาที่ไว้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องการขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องมาเทียบ เคียงเข้ากับปัญหานี้แล้ว ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะถือได้ว่าฟ้องแย้งของจำเลยเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากคำให้การของจำเลยมีการแนบพยานหลักฐานแสดงถึงการแปลงหนี้ดังกล่าว ไว้ในคำให้การเพื่อให้ศาลพิจารณา

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ในกรณีที่โจทก์บรรยายฟ้องขอเท็จจริง ซึ่งเป็นผลความไม่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทในคำฟ้อง โดยขอเท็จจริงเหล่านี้เป็นสิ่งที่โจทก์ไม่ จำเป็นต้องบรรยายไว้ จำเลยจะยกเอาผลความดังกล่าวมาเป็นฐานเพื่อฟ้องแย้งของจำเลยนั้น น่าจะฟ้องแย้งไม่ได้ ทั้งนี้เพราะถือว่าไม่เกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิม เพราะคำฟ้องของโจทก์ที่จะเป็น คำฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมาย จะต้องเป็นคำฟ้องที่สมบูรณ์ครบถ้วน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสอง กล่าวคือ

" คำฟ้องต้องแสดงโดยแจ่มชัด ซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่เป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น "

ดังนั้น ในคำฟ้องของโจทก์ในส่วนที่เป็นผลความ จึงไม่เป็นประเด็นที่โจทก์ ตั้งมาในคดี เมื่อจำเลยนำมาเป็นฐานฟ้องแย้ง จึงไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม เพราะในคำฟ้องเดิม ประเด็นนี้ไม่มี ฟ้องแย้งและฟ้องเดิมจึงไม่มีทางที่จะเกี่ยวกันได้

4.2.2. เทียบเคียงกับบทบัญญัติเรื่องฟ้องซ้ำ

โดยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 บัญญัติว่า

" คดีใดที่มีคำพิพากษา หรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ห้ามมิให้คู่ความเดียวกัน รื้อร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน "

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติในเรื่องฟ้องซ้ำ เมื่อเทียบเคียง กับเรื่องฟ้องแย้งแล้ว จะเห็นว่าในเรื่องฟ้องซ้ำ มีข้อจำกัดมากกว่าเรื่องฟ้องแย้ง ดังนี้ คือ

4.2.2.1. ในเรื่องฟ้องซ้ำ แม้จะเป็นประเด็นเดียวกัน แต่ถ้า ศาลมิได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน ก็ไม่เป็นการต้องห้าม แต่ในเรื่องฟ้องแย้งนั้น จะต้องพิจารณาว่า ประเด็นในฟ้องแย้ง เป็นประเด็นอย่างเดียวกัน หรือ ต่อเนื่องกับประเด็นตาม คำฟ้องเดิม หรือไม่เท่านั้น ก็ไม่ต้องคำนึงว่าประเด็นดังกล่าว มีเหตุอย่างเดียวกันหรือไม่

4.2.2.1. ในเรื่องฟ้องซ้ำนั้น คู่ความทั้งสองคดีจะต้อง เป็น คู่ความเดียวกัน อาจเป็นคู่ความกลับกัน คือ โจทก์กลับเป็นจำเลย จำเลยกลับเป็นโจทก์ ก็อยู่ ในความหมายของการเป็นคู่ความเดียวกัน เช่น

" โจทก์และจำเลยในคดีก่อนกับคดีนี้เป็นคู่ความ เดียวกัน และศาลมิได้วินิจฉัยในประเด็นโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันย่อมเป็นฟ้องซ้ำ (คำพิพากษา ที่ 1469/2508) " ¹⁰⁷

¹⁰⁷ คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2508, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2509), หน้า 2477

" โจทก์ซึ่งเป็นจำเลยคดีก่อนกลับมาฟ้องแย้งจำเลย ซึ่งเป็นโจทก์ในคดีก่อน อันเกี่ยวกับหนี้จำนอง ซึ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ย่อมเป็นฟ้องซ้ำ เพราะ เป็นคู่ความเดียวกัน และศาลต้องวินิจฉัยในคดีนี้โดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันกับคดีก่อน (คำพิพากษาฎีกาที่ 789/2515) " 108

" ในคดีก่อนจำเลยฟ้องแย้งโจทก์คดีนี้เป็นจำเลย ศาลได้พิพากษาตามยอมแบ่งที่ดินระหว่างกันแล้ว คดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นโจทก์ในคดีก่อน โดยอ้างว่า จำเลยรังวัดรุกล้ำในส่วนของโจทก์ก่อน เป็นฟ้องซ้ำ ทั้งนี้ข้ออ้างของโจทก์ในคดีนี้ เป็นสิ่งซึ่งต้องไปว่ากล่าวในชั้นบังคับคดีของคดีก่อน (คำพิพากษาฎีกาที่ 26/2524) " 109

4.2.2.3. ในเรื่องฟ้องซ้ำนั้น ประเด็นที่ไต่สวนโดยเหตุ อย่างเดียวกัน ซึ่งหมายความว่า " เหตุอันเป็นมูลคดีที่นำมาฟ้องร้องใหม่เป็นเหตุอย่างเดียวกันกับคดีก่อน เช่น

ก. คดีก่อนศาลยกฟ้องโดยวินิจฉัยว่า โจทก์เสียไม่ได้ ว่าโจทก์เสียหายเท่าใด หรือเสียไม่ได้ว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โจทก์มาฟ้องเรียกค่าเสียหายหรือขับไล่ ใหม่

ข. คดีก่อนศาลยกฟ้อง เพราะเสนอพยานหลักฐาน ที่รับฟังไม่ได้ เช่นมิได้ยื่นบัญชีระบุพยาน หรือสัญญาที่ใช้เป็นพยานหลักฐานรับฟังเป็นพยานไม่ได้ เพราะมิได้เปิดเผยคัมภ์ความประมวลรัษฎากรโจทก์นำสัญญานั้นมาเปิดเผยคัมภ์บริบูรณ์แล้วนำมาฟ้องใหม่¹¹⁰

ส่วนฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องที่จำเลยฟ้องแย้งมาในคำให้การโดยให้ไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 179 เท่านั้น

¹⁰⁸ คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2515, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2516), หน้า 621

¹⁰⁹ คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2524, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2525) , หน้า 24

¹¹⁰ พัทธน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 465-466

4.2.2.4. คดีใดก็ตามที่จำเลยสามารถฟ้องแย้งได้ ฟ้องนั้นอาจเป็นฟ้องซ้ำหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ต้องพิจารณาว่าประเด็นตามฟ้องแย้ง ศาลมีคำพิพากษาดังที่สุดโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันที่จะต้องพิพากษาในซึ่งฟ้องแย้งหรือไม่ กรณีกลับกันคำฟ้องใดที่ฟ้องไม่ได้อาศัยเหตุเป็นฟ้องซ้ำแล้ว คดีนั้นจำเลยสามารถฟ้องแย้งได้ทุกคดี เพราะการที่จะเข้าพบผู้ยุติเรื่องฟ้องซ้ำอันห้ามมิให้ฟ้องนั้นมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ เป็นประเด็นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อเป็นประเด็นเดียวกันแล้วก็ต้องเกี่ยวข้องกับจึงสามารถที่จะฟ้องแย้งได้ เช่น คดีก่อนแดงฟ้องขับไล่คำออกจากอาคารที่เช่า คำต่อสู้ว่าสัญญาเช่าระหว่างแดงกับคำเป็นสัญญาเช่าต่างตอบแทนชนิดพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดาซึ่งยังไม่ครบกำหนดระยะเวลาการเช่า ศาลมีคำพิพากษาดังที่สุดให้ยกฟ้องความข้อต่อสู้ของคำ ต่อมาแดงนำข้อพิพาทดังกล่าวมาฟ้องเป็นคดีใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่อขับไล่คำออกจากอาคารที่เช่า โดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกับคดีเดิม เช่นนี้ถือเป็นฟ้องซ้ำ คำนอกจากจะสามารถยื่นคำให้การต่อสู้ว่าคดีที่แดงนำมาฟ้องเป็นฟ้องซ้ำแล้ว ยังมีสิทธิฟ้องแย้งเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาให้แดงไปจดทะเบียนการเช่าตามระยะเวลาที่ตกลงตามสัญญาเช่าต่างตอบแทนชนิดพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดาได้ เพราะเกี่ยวข้องกับประเด็นในคำฟ้องเดิม

4.2.3. เทียบเคียงกับบทบัญญัติเรื่องฟ้องซ้อน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ".....นับแต่เวลาที่ไต่สวนฟ้องแล้ว คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาและผลแห่งการนี้ (1) ห้ามไม่ให้โจทก์ยื่นคำฟ้องเรื่องเดียวกันต่อศาลเดียวกัน หรือศาลอื่น "

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้น คำว่า " เรื่องเดียวกัน " หมายถึง มีคำฟ้องสองคดี โดยคดีที่ฟ้องไว้ก่อน กับคดีที่ฟ้องภายหลังเป็นคำฟ้องที่มีประเด็นเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างเดียวกัน ซึ่งถึงแม้การฟ้องในคดีหลังจะได้เปลี่ยนแปลงข้อหาหรือสภาพแห่งข้อหา หรือ เรียกร้องให้จำเลยรับผิดชอบในเงินจำนวนอื่น แต่อาศัยเนื่องจากมูลคดีเดียวกันกับคดีก่อน ก็ถือว่าเป็นคดีเดียวกัน เพราะ โจทก์สามารถเรียกร้องในคดีก่อนได้อยู่แล้ว เช่น

"บุคคลหลายคนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินร่วมกัน เจ้าของร่วมคนหนึ่งให้จำเลยเช่าที่ดินดังกล่าวแล้ว ต่อมาฟ้องขับไล่จำเลย คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของ

รวมอีกคนหนึ่งมาฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินนั้น เช่นเดียวกัน จึงเป็นการฟ้องซ้อนต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 966/2518)¹¹¹

กล่าวโดยสรุป คำว่า "เรื่องเดียวกัน" ตามที่บทบัญญัติได้บัญญัติไว้ในเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถวางแนวหลักเกณฑ์ว่า ในบทบัญญัติเรื่องแก้ฟ้องนั้น จะต้องเป็นประเด็นอย่างเดียวกัน ถ้าเป็นคนละประเด็น ถึงแม้จะเป็นเรื่องเดียวกัน ก็ไม่สามารถจะแก้ฟ้องได้

ในเรื่องฟ้องซ้ำนั้น โดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน หมายถึง เหตุอันเป็นมูลคดีที่นำมาฟ้องร้องใหม่ เป็นเหตุอย่างเดียวกับคดีก่อน

ในเรื่องฟ้องซ้อนนั้น ความหมายเรื่องเดียวกัน หมายถึง คำฟ้องเรื่องเดียวกันแท้ ๆ สืบเนื่องจากมูลกรณีเดียวกับคดีก่อน แม้จะเปลี่ยนแปลงข้ออ้างหรือสภาพแห่งข้อหา หรือเรียกร้องให้รับผิดชอบเงินจำนวนอื่น เช่นฟ้องเรียกเงินกู้ ต่อมาฟ้องเรียกดอกเบี้ยในต้นเงินรายเดียวกันที่ค้างก่อนฟ้องคดีแรก ฟ้องขับไล่ออกจากที่ดินอ้างว่าละเมิด ต่อมาฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดนั้น

กฎหมายประสงค์จะให้สิทธิหรือมูลฟ้องเรื่องเดียวกัน ให้ฟ้องเสร็จสิ้นในคดีเดียวกัน หากขาดตกบกพร่องก็แก้ไขเพิ่มเติม จะฟ้องใหม่อีกไม่ได้ กรณีค่าเสียหายในอนาคต ถ้าค่าเสียหายได้เกิดขึ้นแล้วในขณะที่ยื่นฟ้องและยังจะเสียหายต่อไปอีกก็ต้องเรียกร้องเข้ามา เช่นเดียวกับ การสงวนสิทธิที่จะฟ้องอีกไว้ในคำฟ้องนั้นไม่เกิดผลอย่างไร " 112

4.3. ปัญหาของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเดิม" ในเรื่องฟ้องแย้ง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

¹¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2518 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2519) , หน้า 883

¹¹² พัทธน์ จักรางกูร , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง , หน้า 499

มิได้ให้คำจำกัดความหรืออธิบายความหมายของคำว่า "เกี่ยวกับฟ้องเค็ม" ในเรื่องของฟ้องแย้งไว้ คงมีแต่คำอธิบายของท่านคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ได้อธิบายในเรื่องนี้ไว้ กล่าวคือ

ท่านอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร อธิบายว่า " ข้อหาตามฟ้องเค็มและฟ้องแย้งจะต้องเป็นข้อหาเดียวกันหรือประเด็นอย่างเดียวกัน หรือพิพาทกันเนื่องจากเกี่ยวกับทรัพย์สินเดียวกัน " ¹¹³

ท่านอาจารย์ มาโนช จรมาศ อธิบายว่า " ข้อหาตามฟ้องเค็มและฟ้องแย้งจะต้องเป็นข้อหาเดียวกัน หรือประเด็นอย่างเดียวกัน หรือพิพาทกันในเรื่องการกระทำหรือพฤติกรรมหรือกรณีอันเดียวกัน หรือรายเดียวกัน " ¹¹⁴

จากคำอธิบายดังกล่าวทำให้เห็นว่า ฟ้องแย้งอย่างไรจึงจะเกี่ยวกับฟ้องเค็มนั้น โดยหลักแล้วจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นคดี ๆ ไป อย่างไรก็ตามวิธานินพนธ์ฉบับนี้ก็มุ่งที่จะวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาซึ่งศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ว่า ศาลฎีกาได้วางแนวในเรื่องเกี่ยวกับคำฟ้องเค็มไว้อย่างไร และมีปัญหาจากบรรทัดฐานดังกล่าวหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ได้วางแนวกว้าง ๆ เพื่อสะดวกแก่การพิจารณาว่า ฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเค็ม หรือไม่

ก. ฟ้องเค็มเป็นเรื่องมูลคดีสัญญา ส่วนฟ้องแย้งเป็นเรื่องมูลคดีละเมิด ถือว่าไม่เกี่ยวกับฟ้องเค็ม

"กระทรวงการคลังฟ้องขับไล่จำเลยให้รื้อถอนโรงเรียนออกจากที่ดินที่เช่า จำเลยฟ้องแย้งว่าได้ทำสัญญากับโจทก์ สัญญาเช่าสิ้นสุดลง โจทก์แจ้งจำเลยจะให้เช่าแต่เจ้าหน้าที่ของโจทก์ทุจริตนำที่พิพาทใหญ่คคภภายนอกเช่า แล้วมาฟ้องขับไล่จำเลย เป็นการละเมิด ทำให้จำเลยเสียหายขอเรียกค่าเสียหายจากโจทก์ แม้ข้ออ้างของจำเลยจะเป็นความ

¹¹³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 216

¹¹⁴ มาโนช จรมาศ , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 และ 2 , หน้า 1025

จริง ก็เป็นเรื่องละเมิด ไม่เกี่ยวกับผิดสัญญาเช่าตามที่โจทก์ฟ้อง จึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1395/2527)"¹¹⁵

ข. ฟ้องเดิมเป็นเรื่องมูลคดีละเมิด ส่วนฟ้องแย้งเป็นเรื่องมูลคดีสัญญา ถือว่าไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

"โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดอ้างว่า จำเลยเช่าซื้อรถบรรทุกของโจทก์ นำไปให้ลูกจ้างขับในทางการที่จ้าง ชนกับรถคนอื่นโดยประมาท เป็นเหตุให้รถโจทก์พลิกคว่ำไฟไหม้เสียหาย จำเลยฟ้องแย้งเรียกร้องเงินค่ารถบรรทุกของจำเลยที่ขายให้โจทก์ (ตามสัญญา) ค่าตัวถังรถ ค่าเช่าซื้อรถที่จำเลยชำระให้แก่โจทก์ไปแล้ว ค่าขายซากรถ และค่าสินไหมทดแทนซึ่งโจทก์ได้รับจากผู้รับประกันภัย เป็นการเรียกร้องโดยอ้างสิทธิตามสัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลย มิใช่เนื่องจากมูลละเมิดในเรื่องเดียวกับที่โจทก์ฟ้อง จึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3012/2527)"¹¹⁶

ค. ทรัพย์สินตามฟ้องเดิมกับฟ้องแย้งมิใช่เป็นทรัพย์สินอันเดียวกัน ถือว่าไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

"โจทก์จำเลยมีที่ดินติดต่อกัน ต่างฝ่ายต่างฟ้องอ้างว่าที่ดินของอีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในการจำยอมโดยอายุความ ทั้งนี้ ที่ดินที่ตกเป็นการจำยอมตามฟ้องแย้งของจำเลยเป็นที่ดินคนละแปลงกับการจำยอมตามคำฟ้องของโจทก์ จึงเป็นฟ้องแย้งที่ไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิม จะรับไว้พิจารณาพร้อมกับคำฟ้องเดิมหาได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1608/2527)"¹¹⁷

¹¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2527 , (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2528), หน้า 831

¹¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2527 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2528), หน้า 2200

¹¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2527 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2528), หน้า 614

ง. แม้อุ้งเคิมและอุ้งแยงจะมีมูลคดีที่เหมือนกัน เช่น อุ้งเคิมเป็นมูลคดีละเมิด และอุ้งแยงก็เป็นมูลคดีละเมิด หรืออุ้งเคิมเป็นมูลคดีสัญญาและอุ้งแยงก็เป็นมูลคดีสัญญา ก็มีใ้เชื่อว่าอุ้งแยงได้เสมอไป ทั้งนี้เพราะ การพิจารณาว่าจำเลยจะอุ้งแยงได้หรือไม่ นั้นจะต้องพิจารณาว่า อุ้งแยงมีประเด็นอย่างเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกันกับอุ้งเคิมหรือไม่ หากไม่เกี่ยวข้องกับอุ้งเคิมก็อุ้งแยงไม่ได้

"อุ้งเรียกค่าเสียหายอ้างว่า จำเลยใช้หนังสือถึงลูกลูกตาโจทก์บอก ส่วนอุ้งแยงกล่าวว่า โจทก์บอกอื้นที่จำเลยสร้างเป็นเชือกกันน้ำเสียหาย ต้องชื้ออื้น และจ้างคนซ่อม เป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวข้องกับอุ้งเคิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 2141/2523)"¹¹⁸

"โจทก์ฟ้องว่าจำเลยซื้อสินค้าต่าง ๆ จำพวกน้ำมัน เครื่องอะไหล่ ตู้เย็น และเครื่องโทรศัพท์จากโจทก์ ได้ชำระราคาไปบ้าง และขอหักผ่อนเรื่อยมา จำเลยให้การและอุ้งแยงว่า ในระยะเวลาตามฟ้องโจทก์ จำเลยไม่ได้ซื้อสินค้าของโจทก์ เว้นแต่ได้ชำระค่าเช่าซื้อรถยนต์บรรทุกให้โจทก์ คือ จำเลยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์คันนั้นจากโจทก์ ชำระเงินมัดจำและค่าเช่าซื้อบางงวด ต่อมาโจทก์ผิดสัญญา จำเลยจึงบอกเลิกสัญญา โจทก์เอารถคันไป แต่ไม่คืนเงินให้จำเลย ขอให้ศาลบังคับให้โจทก์คืนมัดจำและค่าเช่าซื้อรถยนต์คันนั้นกับค่าเสียหาย ดังนั้น โจทก์ไม่ได้ฟ้องจำเลยเกี่ยวกับรถยนต์ เรื่องรถยนต์ที่จำเลยอุ้งแยงจึงเป็นกรณีอื่นเรื่องหนึ่งต่างหาก นอกจากเรื่องที่โจทก์ฟ้องจำเลย จำเลยจึงอุ้งแยงไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1176/2504)"¹¹⁹

การวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาดังกล่าว ก็เพื่อให้ทราบถึงแนวการวินิจฉัยของศาลฎีกา ในเรื่องนี้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์อย่างละเอียดต่อไป ดังนี้

¹¹⁸ คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2523 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2524) , หน้า 1573

¹¹⁹ คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2504 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2505), หน้า 1163

4.3.1. ฟ้องเคิมและฟ้องแย้งต่างเป็นมูลคดีละเมิดแต่เป็นคนละเรื่อง

ในกรณีที่ฟ้องเคิมและฟ้องแย้งต่างเป็นมูลคดีละเมิด เช่น

" โจทก์ฟ้องว่าจำเลยสร้างส้วมและซุกหลุมพังกองจาระ หรือน้ำโสโครก ประชิดติดกับแนวเขตที่ดินของโจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนรำคาญอันเป็นการละเมิดต่อโจทก์ จำเลยฟ้องแย้งว่าให้โจทก์หรือรั้วคอนกรีตและห้ามมิให้โจทก์ทำให้น้ำจากตึกแถวของโจทก์ไหลเข้าไปบริเวณบ้านของจำเลย ดังนั้น ฟ้องแย้งของจำเลยเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเคิม มูลเหตุละเมิดคนละเรื่อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3833/2530) "¹²⁰

ประเด็นตามฟ้องมีว่า โจทก์มีสิทธิห้ามจำเลยกระทำการละเมิดขอบเขตที่ดินของโจทก์โดยให้จำเลยเดินฝ่ายทางเดินรายพิพาทซึ่งอยู่ในเขตที่ดินของโจทก์หรือไม่ การที่จำเลยฟ้องแย้งให้ห้ามโจทก์เปิดประตูรั้วออกมาทางเดินรายพิพาท และแกลงเปิดประตูรั้วกระหนาบจำเลยและครอบครัว กับห้ามโจทก์และบริวารปารั่วส่งกะสีของโจทก์ทำให้จำเลยและบริวารตกใจ จึงเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเคิม จำเลยจะต้องฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2470/2526) "¹²¹

" โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายอ้างว่า จำเลยใช้หนังสือถึงถูกลูกตาข้างขวาของโจทก์บอดตลอดชีวิต ส่วนฟ้องแย้งเป็นเรื่องที่กล่าวหาว่าโจทก์รื้อถอนที่ดินที่จำเลยสร้างเป็นเขื่อนกั้นน้ำเขาเส้าเรื่อน ขอเรียกค่าเสียหายกรณีจำเลยจะต้องซื้อถอนหินและจ้างคนซ่อมเขื่อนให้คงสภาพเดิม ดังนั้น ฟ้องแย้งของจำเลยเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเคิม ไม่รับฟ้องแย้ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2141/2523) "¹²²

¹²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2530 (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2531) , หน้า 405

¹²¹ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2526 (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2527) , หน้า 1697)

¹²² คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2523 (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2524) , หน้า 1573

จะเห็นว่า ทั้งสามกรณีฟ้องเคมและฟ้องแย้งต่างเป็นมูลละเมิดเหมือนกัน แต่มูลละเมิดตามฟ้องแย้งนั้นเป็นคนละเรื่องคนละกรณีกับฟ้องแย้ง ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่า เป็นกรณีที่ฟ้องแย้งไม่เกี่ยวข้องกับฟ้องเคม

แต่ในกรณีที่โจทก์ฟ้องว่าบุกรุก ที่ดินต่อเคมชายคารุกกล้าที่ดิน ขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยรื้อถอน จำเลยฟ้องแย้งขอให้โจทก์รื้อถอนศาลที่สร้างใหม่หรือชายคาส่วนที่สร้างรุกล้ำ รื้อถอนน้ำประปากับเครื่องสูบน้ำออกไปจากที่พิพาท ฟ้องแย้งส่วนนี้เกี่ยวกับคำฟ้องเคม (คำพิพากษาฎีกาที่ 778/2523)" ¹²³

คดีนี้จะเห็นได้ว่า ฟ้องแย้งและฟ้องเคมเกี่ยวข้องกันเพราะประเด็นพิพาท คือ ชายคาที่รุกล้ำเป็นทรัพย์สินเดียวกัน

4.3.2. ฟ้องเคมและฟ้องแย้งต่างเป็นมูลคดีสัญญา

ในกรณีที่ฟ้องเคมและฟ้องแย้งต่างเป็นมูลคดีสัญญา เช่น

โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากตึกแถว จำเลยให้การว่า โจทก์ให้จำเลยเป็นตัวแทนจำหน่ายหนังสือโดยให้จำเลยได้เปอร์เซ็นต์จากการขาย แต่จำเลยต้องชำระค่าเช่าและตกแต่งตึกแถวเอง เป็นสัญญาต่างตอบแทน และฟ้องแย้งว่า เมื่อโจทก์จะให้จำเลยออกจากตึกแถวที่เช่า โจทก์ต้องชดเชยค่าตกแต่งให้จำเลย ดังนั้น ฟ้องแย้งของจำเลยอาศัยสิทธิตามสัญญาเช่า หรืออีกนัยหนึ่งอาศัยฟ้องเคมของโจทก์เป็นมูลแห่งหนี้ นับได้ว่าเกี่ยวข้องกับฟ้องเคม พอที่จะพิจารณาชี้ขาดคดีกันไปด้วยกันได้ จึงรับฟ้องแย้ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1917/2519) " ¹²⁴

คดีนี้ จำเลยต่อสู้ว่าเป็นตัวแทนของโจทก์ในสัญญาต่างตอบแทน ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาในคำฟ้องแย้ง จึงเกี่ยวข้องกับฟ้องเคม

¹²³ คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2523 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2524) , หน้า 2626

¹²⁴ คำพิพากษาฎีกา ประจำพุทธศักราช 2519 , (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2520) , หน้า 999

" โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากอาคารและบ้านซึ่งจำเลยเช่าจากโจทก์ โดยมีใต้งานหนังสือสัญญาเช่า และไม่กำหนดระยะเวลาเช่า จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า สัญญาเช่าระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นสัญญาต่างตอบแทนขอให้งดบังคับให้โจทก์ปฏิบัติตามสัญญาต่างตอบแทนโดยยินยอมให้จำเลยเช่าอาคารและบ้านเป็นเวลา 20 ปี หากโจทก์ไม่อาจให้เช่าได้ ก็ขอให้โจทก์ชดเชยค่าเสียหายเดือนละ 50,000 บาท ค่าขอให้ชดเชยค่าเสียหายจึงเกี่ยวเนื่องกับคำขอบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาและเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมด้วย ศาลต้องรับฟ้องแย้งไว้ทั้งหมด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1454/2530) " 125

สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกานี้ มีข้อสังเกตว่า ฟ้องเดิมเป็นเรื่องขับไล่ จำเลยต่อสู้ว่าเป็นสัญญาต่างตอบแทนขอให้งดบังคับตามสัญญาต่างตอบแทน ให้จำเลยเช่าได้ 20 ปี ฟ้องแย้งจึงเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิม

" โจทก์ทำสัญญาจะโอนสิทธิการเช่าตึกแถวให้จำเลย เมื่อจำเลยชำระเงินค่าสิทธิการเช่างวดสุดท้ายแล้ว แต่จำเลยไม่ชำระเงินงวดสุดท้าย โจทก์จึงบอกเลิกสัญญาซึ่งก็ต้องให้จำเลยกลับคืนสู่สภาพเดิม และต้องคืนเงินที่รับไว้แล้วให้แก่จำเลย โจทก์ไม่มีสิทธิรับเงินจำนวนดังกล่าว จำเลยมีสิทธิฟ้องแย้งเรียกเงินจำนวนดังกล่าวได้ ค่าเสียหายที่โจทก์ขอให้นำมาหักจากเงินที่จะต้องคืนให้แก่จำเลยเป็นค่าเสียหายที่โจทก์มิได้ฟ้องเรียกจากจำเลยในคดีนี้ และมีใต้งานฟ้องแย้งในเรื่องค่าเสียหายดังกล่าวและขอหักไว้ จึงมิใช่เป็นข้อที่กล่าวกันว่ามาแล้วในศาลชั้นต้น ศาลฎีกาย่อมไม่รับวินิจฉัย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1928/2531) " 126

" โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์ โดยชำระเงินมัดจำเป็นเช็คเบิกเงินไม่ได้ ขอให้จำเลยชำระเงินตามเช็ค จำเลยให้การว่าได้จ่ายเช็คให้โจทก์เป็นค่าประกันรถยนต์ โจทก์ไม่เอาสัญญาประกันภัยมาให้จำเลยตามข้อตกลง จำเลยจึงไม่นำเงินเข้าบัญชีธนาคาร โจทก์ดำเนินคดีกับจำเลย แต่ได้ตกลงกันให้จำเลยชำระเงิน 24,000 บาท ให้โจทก์ โจทก์จะ

¹²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2530, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2531) , หน้า 989

¹²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2531, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2532) , หน้า 1289

นำสัญญาประกันภัยมาให้จำเลย จำเลยจ่ายเงินให้โจทก์ไปแล้ว โจทก์ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง จึงฟ้องแย้งขอให้โจทก์คืนเงิน 24,000 บาท ให้จำเลย ดังนี้ ฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเดิม ชอบที่ศาลจะรับไว้พิจารณา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1887/2517) " ¹²⁷

" โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากบ้านเช่า จำเลยให้การว่า จำเลยเช่าห้องของโจทก์จริง โดยมีไต่ยกข้อต่อสู้ว่า จำเลยมีสิทธิจะอยู่ในห้องเช่าต่อไป ทั้งมิได้ต่อสู้ว่า โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยไม่ได้ แต่จำเลยฟ้องแย้งขอให้โจทก์ชดเชยค่าก่อสร้างเพิ่มเติมห้องเช่าให้จำเลย ในเมื่อจำเลยจะต้องออกจากห้องเช่าของโจทก์ไป ดังนี้ ถือว่าฟ้องแย้งของจำเลยไม่มีเงื่อนไขและรวมถึงการพิจารณารวมกับฟ้องเดิมได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 592/2506) " ¹²⁸

" โจทก์ฟ้องขับไล่ จำเลยฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์ปฏิบัติตามสัญญาต่างตอบแทน โดยโจทก์ตกลงให้จำเลยทำการตกแต่งซ่อมแซมบ้านใหม่ แล้วจะให้จำเลยเช่าต่อหลังจากหมดสัญญาแล้วเป็นเวลา 3 ปี เมื่อฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเดิม ก็ต้องรับไว้ก่อน ส่วนจะเป็นเรื่องสัญญาต่างตอบแทนบังคับตามคำขอของจำเลยได้หรือไม่ เป็นข้อวินิจฉัยภายหลังรับฟ้องแย้งแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 458/2526) " ¹²⁹

" โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายว่า จำเลยผิดสัญญารับจ้างทำการฟอกและย้อมผ้า โดยระบุอัตราค่าจ้างฟอกและย้อมผ้าไว้ชัดเจนแล้ว จำเลยให้การว่าไม่ได้ผิดสัญญา และฟ้องแย้งเรียกค่าจ้าง แม้นในคำให้การและฟ้องแย้งของจำเลยไม่ได้ระบุค่าจ้างย้อมผ้าคิดในอัตราเท่าใด อย่างไรก็ตามคิดเท่าใดเป็นเรื่องรายละเอียด ไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในฟ้องแย้ง ดังนี้ ฟ้องแย้งเป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 375/2531) " ¹³⁰

¹²⁷ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2517, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2518) , หน้า 1416

¹²⁸ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2506, (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2507) , หน้า 1133

¹²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2526, (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2527) , หน้า 186

¹³⁰ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2531, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตสภา, 2532) , หน้า 99

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้อ้างมาแล้วข้างต้น มีข้อสังเกตว่าเป็นเรื่องของสัญญาต่างตอบแทนทั้งนั้น ด้วยเหตุว่าสัญญาต่างตอบแทนทั้งสองฝ่ายมีสิทธิและหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนั้น ถ้าโจทก์ฟ้องเกี่ยวกับเรื่องสัญญาต่างตอบแทนแล้ว จำเลยฟ้องแย้งก็ต้องเกี่ยวกับสัญญาเดิมแน่ เพราะความผูกพันของทั้งสองฝ่าย แต่ถ้าเป็นสัญญาไม่ต่างตอบแทนหรือสัญญาต่างตอบแทนที่สิทธิของอีกฝ่ายหนึ่งถูกระงับไปแล้ว ศาลฎีกาจะตีความว่าไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม เช่น การเช่าที่มีสัญญาที่กำหนดระยะเวลา ถ้าโจทก์ฟ้องว่าหมดสัญญาแล้วขับไล่จำเลย จำเลยไม่ฟ้องแย้งว่ามีสิทธิตามสัญญาต่างตอบแทนที่จะเรียกร้องให้โจทก์ชำระหนี้ใด ๆ แล้ว ถ้าเพียงแต่อ้างว่าโจทก์ให้คำมั่นว่าจะให้เช่าต่อ หรืออ้างสิทธิอื่นอันไม่ได้อยู่ในสัญญาก็ตาม จะเห็นว่าสิ่งที่จำเลยอ้างนั้นไม่ได้เกี่ยวกับสัญญาเดิมเลย จึงเป็นเรื่องใหม่ที่จำเลยอ้างขึ้นมาไม่มีผลผูกพันกับสัญญาเดิม กรณีประเภทนี้ ศาลฎีกาได้วางหลักว่าไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม เช่น

" โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกจากห้องที่เช่ากับเรียกค่าเสียหาย จำเลยรับว่าเช่าจริง แต่ได้ตกลงกับโจทก์ให้โจทก์ปรับปรุงห้องเช่าใหม่ แต่โจทก์บิขริ้ว จึงฟ้องแย้งขอให้บังคับโจทก์ก่อสร้างตึกแถวจำนวน 2 คูหาจำนวน 3 ชั้น ทั้งนี้ ฟ้องแย้งต่างเรื่องต่างประเด็นกับฟ้องเดิม จึงพิจารณาฟ้องแย้งของจำเลยไปพร้อมกับข้อต่อสู้ในคำให้การไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3357/2524) " 131

คำพิพากษานี้ มีข้อสังเกตว่า โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องพิพาท จำเลยไม่ฟ้องแย้งว่า เป็นสัญญาเช่าต่างตอบแทน ขอให้จำเลยอยู่ต่อไปอีกจนครบกำหนดที่ตกลงกัน แต่จำเลยฟ้องแย้งขอให้โจทก์ปรับปรุงห้องเช่า จึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

" โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยหรือถอนบ้าน โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่ดินที่เช่าจากโจทก์ เพราะครบกำหนดสัญญาเช่าและโจทก์ได้บอกเลิกสัญญาแล้ว จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า ได้ทำสัญญาเช่ากับโจทก์และสัญญาเช่าสิ้นสุดลงแล้ว โจทก์ได้แจ้งแก่จำเลยว่าจะให้เช่าต่อไป แต่เจ้าหน้าที่ของโจทก์กระทำการโดยทุจริตนำพิพาทไปให้บุคคลภายนอกเช่า แล้วมาฟ้องขับไล่จำเลยโดยไม่เป็นธรรม ผ่าฝืนคำสั่งของคณะรัฐมนตรีและคำสั่งของ

131 คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2524, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตสภา, 2525) , หน้า 2384

สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการละเมิดต่อจำเลย ทำให้จำเลย ได้รับความเสียหาย จำเลยจึงขอคิดค่าเสียหายจากโจทก์ ดังนี้ แม้ข้ออ้างของจำเลยจะเป็นความ ก็เป็นเรื่องละเมิดไม่เกี่ยวกับการผิดสัญญาเช่าตามที่โจทก์ฟ้อง ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นเรื่องอื่น ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1395/2527) " 132

" จำเลยอ้างในฟ้องแย้งเกี่ยวกับค่าเสียหายที่เรียกร้องจากโจทก์ ว่า เจ้าหน้าที่ของโจทก์ทุจริตนำเอาที่ดินพิพาทที่โจทก์แจ้งว่า จะให้จำเลยเช่าได้เป็นผู้เช่า ต่อไปหลังจากที่โจทก์ได้ปรับปรุงการจัดประโยชน์ที่ดินพิพาทเสร็จแล้ว ไปใหญ่คคณภายนอกเช่า ทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย ไม่สามารถทำสัญญาเช่ากับโจทก์ได้ ดังนี้ เป็นการยกข้ออ้าง ขึ้นมาใหม่ ไม่ได้อาศัยมูลฟ้องเดิม เป็นมูลแห่งหนี้ที่เรียกร้องให้โจทก์ชดใช้ค่าเสียหาย เป็นคน ละเรื่องกับที่โจทก์ฟ้องขับไล่ เพราะจำเลยคงอยู่ในที่ดินพิพาท หลังจากสิ้นกำหนดการเช่าแล้ว โดยไม่มีสิทธิ ชอบที่จำเลยจะฟ้องเป็นคดีต่างหาก (คำพิพากษาฎีกาที่ 158/2527) " 133

" โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้ค่าซื้อสร้อยเพชรและแหวน เพชรรวม 86,181.-บาท จำเลยให้การว่า การรับซื้อแหวนเพชรเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับ ว. หนี้ตามฟ้องจำเลยชำระหมดแล้วเป็นเงิน 126,000 บาท เพราะโจทก์อ้างว่า นอกจากของตาม ฟ้องแล้วยังมีของอื่นอีก ซึ่งไม่เป็นความจริง จำเลยตั้งทราบบ้างฟ้องแย้งโจทก์คืนเงินที่ชำระเกิน ไป 102,443 บาท ดังนี้ การขอให้คืนเงินโดยอ้างว่า จำเลยไม่ได้อำนาจซื้อของจากโจทก์ ดังที่โจทก์ และสามีโจทก์กล่าวอ้าง ซึ่งเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม จำเลยจึงไม่มีสิทธิฟ้องแย้งตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสาม(คำพิพากษาฎีกาที่ 4713/2529) " 134

" โจทก์ฟ้องให้ชำระเงินตามสัญญากู้ยืมตามคำให้การของจำเลย

¹³² คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2527, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2528) , หน้า 831

¹³³ คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2527, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2528) , หน้า 94

¹³⁴ คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2529, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2530) , หน้า 2496

ไม่ได้รับว่าจำเลยกู้เงินโจทก์ คำให้การของจำเลยที่ว่าโจทก์มายึดรถยนต์ของจำเลยไป และให้จำเลยออกเงินค่าซ่อมแซมรถยนต์อีก 10,000 บาท เพื่อนำรถยนต์มาขายชำระหนี้ให้โจทก์ แต่โจทก์ไม่ยอม จำเลยจึงตีราคารถยนต์เป็นเงิน 60,000 บาท หักที่เอาไปแล้ว 10,000 บาท เหลือค่ารถยนต์อีก 50,000 บาท จึงฟ้องแย้งเรียกเงิน ทั้งนี้ แม้จำเลยจะกล่าวถึงหนี้เงินกู้ด้วย ก็เป็นเรื่องที่จำเลยกล่าวอ้างขึ้นมาใหม่ไม่เกี่ยวกับสัญญาเงินกู้เดิม ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1004/2524) " 135

4.3.3. คดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น หลักศาลฎีกาได้วางไว้ว่า เกี่ยวกับฟ้องเดิมนั้น ต้องเป็นทรัพย์สินเดียวกัน เช่น

" โจทก์ฟ้องให้จำเลยแบ่งแยกที่ดินกรรมสิทธิ์รวม จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่าครอบครองที่ดินกันมาไม่ตรงตามฟ้อง และยังมีทางเดินจากที่ดินที่จำเลยครอบครองออกไปสู่คลองสาธารณะประโยชน์ ซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์เดิมใช้เดินติดต่อกันมาหลายสิบปี ขอให้โจทก์ไปจดทะเบียนการจำยอม ดังนั้นการที่จำเลยจะมีสิทธิเดินผ่านที่ดินของโจทก์หรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่งไม่เกี่ยวกับการแบ่งแยกที่ดิน ฟ้องแย้งจึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 248/2530) " 136

" โจทก์ขอให้ขับไล่จำเลยออกจากที่ดินของโจทก์ จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า โจทก์ได้อาศัยอยู่ในที่ดินของจำเลยอีกแปลงหนึ่ง ขอให้ขับไล่เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เมื่อเป็นการขับไล่ออกจากที่ดินคนละแปลง ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม จะฟ้องแย้งมาในคำให้การไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 374/2525) " 137

¹³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2524, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2525) , หน้า 895

¹³⁶ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2530, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2531) , หน้า 186

¹³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2526) , หน้า 257

" โจทก์จำเลยมีที่ดินติดต่อกัน ต่างฝ่ายต่างอ้างว่าที่ดินของอีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในภาระจำยอมโดยอายุความ ดังนั้น ที่ดินที่ตกเป็นภาระจำยอมตามฟ้องแย้งของจำเลยเป็นที่ดินคนละแปลงกับการจำยอมตามฟ้องของโจทก์ จึงเป็นฟ้องแย้งที่ไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม จะรับไว้พิจารณาพร้อมกับคำฟ้องเดิมไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1068/2527) " ¹³⁸

" จำเลยอ้างว่าโจทก์ทำลูกกึ่งซุบโครเมี่ยมและลูกยางคนละคราว ไม่เกี่ยวข้องกันทั้งการทำลูกกึ่งยางของโจทก์ก็เสร็จสิ้นไม่มีข้อโต้แย้งกันแต่ประการใด แต่จำเลยยังไม่ชำระสินจ้างให้โจทก์ โจทก์ฟ้องจำเลยให้ชำระสินจ้างค่าทำลูกกึ่งยางเป็นคดีนี้ จึงเป็นเรื่องไม่เกี่ยวกับลูกกึ่งซุบโครเมี่ยม ดังนั้น คำฟ้องแย้งของจำเลยที่เรียกสินจ้างค่าทำลูกกึ่งซุบโครเมี่ยมคืนในข้อชำระคบกพร่องของลูกกึ่งยางกล่าวนั้น จึงเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมของโจทก์แต่อย่างใด ศาลขอที่จะมีคำสั่งไม่รับฟ้องแย้งของจำเลย(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2477/2525) " ¹³⁹

คำพิพากษาศาลฎีกานี้มีข้อสังเกตว่า เรื่องนี้จะเป็นสัญญาต่างตอบแทน แต่จำเลยมิได้โต้แย้งแต่แรกว่าของที่โจทก์รับทำไม้คือยอมรับของที่จ้างทำไว้แล้ว จึงไม่อาจโต้แย้งได้ว่าโจทก์ทำของไม้คือ จึงฟ้องแย้งไม่ได้

" โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดินและเรือนพิพาทซึ่งโจทก์ซื้อจาก น. จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่าจำเลยซื้อมาจาก ม. เจ้าของเดิมก่อนโจทก์ ม. ได้มอบให้จำเลยครอบครอง จำเลยอยู่ในฐานะที่โจทก์ทะเบียนสิทธิได้ก่อน การที่ ม. โอนให้ น. และ น. โอนให้โจทก์เป็นฉ้อโกงหรือฉ้อฉลทำให้จำเลยเสียเปรียบ ขอให้เพิกถอนนิติกรรมซื้อขายที่ดินและเรือนที่โจทก์ได้มาจาก น. และ น. ได้มาจาก ม. เสีย ดังนั้นฟ้องแย้งของจำเลยเป็นการต่อสู้ว่าจำเลยมีสิทธิในที่ดินที่โจทก์ฟ้องขับไล่ดีกว่าโจทก์ เป็นฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเดิม(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 90/2506 ประชุมใหญ่) ¹⁴⁰

¹³⁸ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2527, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2528) , หน้า 614

¹³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2526) , หน้า 1757

¹⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2506, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2507) , หน้า 2143

"โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกับพวกไคร่วมกันลอมรั่วตามคันสวนซึ่งจำเลยทำ
รูล้ำเข้ามาในที่คินมีโฉนดของโจทก์ ขอให้บังคับจำเลยทำลายคันสวนและรื้อรั่วออกไป จำเลย
ให้การว่าไครครอบครองที่พิพาทโดยสงบเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของเป็นเวลา 20 ปีเศษ
จึงไครกรรมสิทธิ์ในการครอบครองปรักษ์ และฟ้องแย้งขอให้ศาลพิพากษาว่า ที่พิพาทเป็นกรรมสิทธิ์
ของจำเลย คดีจึงมีข้อพิพาทว่าโจทก์หรือจำเลยเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่พิพาทโดยแท้จริง หากฟัง
ได้ว่าจำเลยเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่พิพาท โดยการครอบครองปรักษ์ จำเลยย่อมมีสิทธิที่จะฟ้อง
แย้งขอให้ศาลพิพากษาแสดงกรรมสิทธิ์ที่พิพาทให้แก่จำเลยได้ ฟ้องแย้งของจำเลยจึงเป็นเรื่อง
ที่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมโดยตรง (คำพิพากษาฎีกาที่ 3035/2526)" ¹⁴¹

"โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ดิน อ้างว่าซื้อจากการขายทอดตลาด
คดีหนึ่ง จำเลยให้การและฟ้องแย้งว่า จำเลยมีส่วนเป็นเจ้าของที่พิพาทครึ่งหนึ่งตามคำพิพากษา
คดีที่โจทก์อ้าง โจทก์ซื้อโดยไม่สุจริตโดยรู้ว่าเป็นของจำเลย ฟ้องแย้งขอให้เพิกถอนการซื้อขาย
ที่พิพาทส่วนของจำเลย ดังนั้นฟ้องแย้งเกี่ยวกับฟ้องเดิม เพราะจำเลยกล่าวอ้างถึงความไม่สุจริต
ของโจทก์ในการซื้อที่พิพาท ซึ่งทำให้โจทก์ไม่ได้รับความคุ้มครองตามประมวลแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 1330 (คำพิพากษาฎีกาที่ 482/2525)" ¹⁴²

4.4. ฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข

โดยเหตุที่ฟ้องแย้งเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่ง ฉะนั้นการที่จะยื่นฟ้องได้จะ
ต้องมีการโต้แย้งสิทธิและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 ก่อน
หากยังไม่มีการโต้แย้งสิทธิระหว่างโจทก์กับจำเลยเกิดขึ้น จำเลยจะฟ้องแย้งไว้ล่วงหน้า หรือ
ฟ้องแย้งอย่างมีเงื่อนไขไม่ได้

ฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข ก็คือ ฟ้องแย้งที่มีคำขอให้ถือเป็นฟ้องแย้ง เมื่อ
มีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เช่น โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยต่อสู้
สู้ว่าเช่าเพื่ออยู่อาศัย และฟ้องแย้งว่า หากจำเลยจะต้องออกจากห้องเช่า โจทก์จะต้องชดเชย

¹⁴¹ คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2526, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา,
2527) , หน้า 2299

¹⁴² คำพิพากษาฎีกา ประจําพุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา,
2526) , หน้า 338

เงิน 4,000 บาท ซึ่งเป็นค่าซ่อมแซมให้จำเลย ดังนี้ ฟ้องแย้งของจำเลยมีเงื่อนไขก็คือเป็น
 ฟ้องแย้ง ต่อเมื่อจำเลยถูกศาลพิพากษาให้ขับไล่ออกจากห้องเช่า ฟ้องแย้งของจำเลยจะพิจารณา
 รวมไปกับฟ้องเดิมไม่ได้ จะต้องรอนศาลพิพากษาขับไล่อะจำเลยเสียก่อน แล้วจึงจะยกฟ้องแย้ง
 ขึ้นพิจารณาได้ ฟ้องแย้งต้องเกี่ยวกับฟ้องคดีที่จะพิจารณารวมกันไปกับฟ้องเดิมได้

ฉะนั้น ฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข จึงไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์เรื่องฟ้องแย้ง
 เพราะไม่อาจพิจารณารวมกันไปกับฟ้องเดิม ไม่ว่าจะเกี่ยวกับประเด็นในฟ้องเดิมหรือไม่ก็ตาม
 ฉะนั้น หากศาลพิจารณาจากคำฟ้องแย้งของจำเลยแล้วเห็นว่า เป็นฟ้องแย้งล่วงหน้าหรือฟ้องแย้ง
 ที่มีเงื่อนไข ศาลก็ขอที่จะสั่งไม่รับฟ้องแย้งไปที่เดียวโดยไม่ต้องพิจารณาว่าฟ้องแย้งดังกล่าว
 เกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมหรือไม่

กรณีตัวอย่างของฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข

"โจทก์ฟ้องขับไล่อะจำเลย จำเลยฟ้องว่าหากจำเลยจะต้องออกจากที่พิพาท
 แล้ว โจทก์จะต้องชดเชยค่าเสียหายที่จำเลยได้จ่ายเงินไปเพื่อประโยชน์แก่เจ้าของที่ดินเดิม
 เป็นค่าถมดิน สร้างเขื่อนปลูกสวนผลไม้ และดำเนินการให้ผู้อยู่อาศัยเดิมรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออก
 ไปจากที่พิพาท ดังนี้ เป็นฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข จะให้ถือว่าเป็นฟ้องแย้งต่อเมื่อศาลพิพากษาขับไล่อะ
 จำเลย ถ้าจำเลยชนะคดีตามคำให้การฟ้องแย้งของจำเลยก็ตกไป เพราะยังไม่ถึงเวลาที่โจทก์
 จะต้องชดเชย จึงเป็นเรื่องที่จะต้องเรียกร้องต่างหากในภายหลัง เมื่อปรากฏผลคดีนี้แล้ว ไม่เป็น
 ฟ้องแย้งที่จะรับไว้พิจารณา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2209/2525)" ¹⁴³

"จำเลยที่ 2 ฟ้องแย้งว่า หากศาลเห็นว่าจำเลยที่ 1 กระทำการไม่สุจริต
 ขอให้บังคับโจทก์ใช้ค่าที่ดินให้จำเลยที่ 2 ดังนี้ฟ้องแย้งเป็นเรื่องที่จะเกิดมาภายหลัง เมื่อศาล
 พิพากษาว่าจำเลยที่ 1 กระทำไม่สุจริต ให้เพิกถอนสัญญาขายฝากที่ดินระหว่างจำเลยทั้งสองแล้ว
 ถ้าจำเลยทั้งสองชนะคดีตามที่ให้การปฏิเสธว่าจำเลยทำสัญญาขายฝากกันโดยสุจริต ฟ้องแย้ง
 ของจำเลยที่ 2 เป็นอันตกไป ดังนั้นฟ้องแย้งจึงเป็นเรื่องที่จะต้องเรียกร้องกันต่างหาก เมื่อ
 ปรากฏผลคำพิพากษาในคดีแล้ว เป็นฟ้องแย้งในเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกา

¹⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา,
 2526) , หน้า 1565

ที่ 1563/2525) " 144

" โจทก์ฟ้องจำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยต่อสู้ว่าเช่าเพื่ออยู่อาศัย ได้รับความคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติควบคุมการเช่าในภาวะคับขัน และต่อสู้อย่างอื่นอีกหลาย ประการและฟ้องแย้งว่าหากจำเลยออกจากห้องเช่าด้วยประการใดก็ตาม โจทก์จะต้องชดใช้ เงิน 4,000 บาท ซึ่งเป็นค่าซ่อมแซมห้องเช่านี้ให้แก่จำเลย ทั้งนี้ ถ้าวางฟ้องแย้งของจำเลยมี เงื่อนไข กล่าวคือ ให้ถือเป็นฟ้องแย้งต่อเมื่อศาลพิพากษาขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จึงไม่ เป็นฟ้องแย้งเพราะไม่อาจพิจารณาพร้อมกับคำฟ้องได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 956/2502)" 145

" โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารให้รื้อถอนลวดหนามที่จำเลยและบริวาร ไล่เข้าไปครอบครองในที่ดินทางหลวง ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของโจทก์ จำเลยให้การและ ฟ้องแย้งว่า โจทก์ไล่ขยายทางหลวงรุกล้ำในที่ดินของจำเลย หากศาลฟังได้ว่าทางหลวงดังกล่าว มีการขยายเขตถูกต้องและมีแนวเขตเข้ามาในที่ดินของจำเลย เป็นฟ้องแย้งมีเงื่อนไข ซึ่งการที่ จำเลยจะต้องรื้อลวดหนามออกไปจากทางหลวงดังกล่าว และโจทก์จะต้องใช้ค่าชดเชยที่ดินแก่ จำเลยหรือไม่ ยังไม่เป็นที่แน่นอนต้องรอศาล พิพากษาให้จำเลยรื้อลวดหนามตามฟ้องเดิมก่อน ฟ้องแย้งจึงไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1330/2530)" 146

" โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเช่าช่วงอาคารจากโจทก์ ครบกำหนดการเช่าแล้ว ไม่ยอมออกไป ขอให้ขับไล่และเรียกค่าเสียหายจำเลยให้การและฟ้องแย้งว่าโจทก์ให้จำเลย เช่าอาคารพิพาท 3 ปี และให้คำมั่นว่าเมื่อครบ 3 ปีแล้ว ถ้าจำเลยจะเช่าที่ดินต่อก็มีสิทธิเช่า ได้อีก 4 ปี เมื่อจำเลยแจ้งความประสงค์แล้วโจทก์ปฏิเสธไม่ได้ โจทก์ไม่อาจให้จำเลยเช่าได้ ตามสัญญาหรือคำมั่น ยอมให้จำเลยปรับ ขอให้ยกฟ้องและให้ชำระค่าปรับกับค่าเสียหาย ดังนี้

¹⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2525, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2526), หน้า 1221

¹⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2502, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2503), หน้า 1265

¹⁴⁶ คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2530, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา , 2531) , หน้า 96

ตามฟ้องแย้งที่ขอให้บังคับโจทก์ชำระค่าปรับและค่าเสียหายแก่จำเลยก็ต่อเมื่อศาลพิพากษาขับไล่จำเลยแล้ว จึงเป็นฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไข ซึ่งการที่จำเลยจะต้องออกไปจากอาคารพิพาทหรือไม่ ยังไม่เป็นที่แน่นอน โดยจะต้องรอศาลพิพากษาขับไล่จำเลยตามฟ้องเดิมเสียก่อน จึงเห็นได้ว่าฟ้องแย้งของจำเลยไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม พอที่จะรวมการพิจารณาชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 และ 179 วรรคสุดท้าย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2972/2527) " 147

" ผู้ร้องสอดตรงขอต่อศาลแรงงานกลาง เพื่อขออนุญาตเลิกจ้างผู้คัดค้าน ผู้เป็นลูกจ้าง ซึ่งเป็นกรรมการลูกจ้าง หากศาลมีคำสั่งให้อนุญาตเลิกจ้างได้ ก็มีใช่เป็นคำสั่งแทนนายจ้างให้เลิกจ้างทันที ผู้ร้องจะต้องมีคำสั่งเลิกจ้างอีกชั้นหนึ่ง การที่ผู้คัดค้านฟ้องแย้งและเรียกค่าเสียหาย โดยอ้างว่าหากจะมีการเลิกจ้างไม่ว่ากรณีใด ๆ ย่อมเป็นการกระทำอันไม่เป็นธรรม จึงเป็นเรื่องที่ผู้ร้องยังมีโต้แย้งสิทธิของผู้คัดค้าน โดยการเลิกจ้างแต่อย่างใด ฟ้องแย้งไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2842/2529) " 148

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยการฟ้องแย้งทุกประการ กล่าวคือ ถือว่าฟ้องแย้งที่มีเงื่อนไขนั้นไม่เกี่ยวกับฟ้องเดิม

4.5. ฟ้องแย้งในข้อที่ให้การปฏิเสธ

โดยเหตุที่คำให้การจะมีประเด็นที่ขัดกันเองไม่ได้ เพราะจะถือว่าไม่มีประเด็นที่จะนำสืบ จึงมีปัญหาว่าในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การปฏิเสธในประเด็นใดไว้ จำเลยจะนำเอาประเด็นที่ตนปฏิเสธกลับมาฟ้องแย้งโจทก์ได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อจำเลยยื่นคำให้การปฏิเสธในประเด็นนั้นแล้ว การที่ศาลจะพิจารณาฟ้องแย้งของจำเลยได้ ก็ต่อเมื่อศาลวินิจฉัยในที่สุดแล้วว่า

147 คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2527, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2528) , หน้า 2243

148 คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช 2529, (กรุงเทพมหานคร : เนติบัณฑิตยสภา, 2530) , หน้า 1686

ข้อปฏิเสธของจำเลยในประเด็นดังกล่าวฟังขึ้น จึงจะกลับมาพิจารณาฟ้องแย้งของจำเลย เพราะ คำให้การปฏิเสธในประเด็นดังกล่าวฟังได้ตามข้อต่อสู้ ฟ้องแย้งจึงมีเหตุที่จะฟ้องแย้งได้ หาก ฟังไม่ได้ตามที่จำเลยให้การต่อสู้ ฟ้องแย้งที่จำเลยยกขึ้นกล่าวอ้างเป็นข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่ง ข้อหาในฟ้องแย้ง ซึ่งตรงกับคำให้การปฏิเสธนั้น ก็ต้องตกไป แต่บางกรณีเมื่อจำเลยให้การปฏิเสธ คำฟ้องโจทก์เกี่ยวกับสัญญาว่าปลอมแล้ว จำเลยก็ไม่สามารถฟ้องแย้งให้โจทก์รับผิดตามสัญญานั้น ได้อีก เช่น

" โจทก์ฟ้องว่า โจทก์รับประกันวินาศภัยรถยนต์คันเกิดเหตุและรับช่วงสิทธิ จากผู้เอาประกันภัยมาฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยที่ 2 ในฐานะนายจ้างให้ร่วมรับผิดกับ จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกจ้างขับรถโดยประมาทชนรถที่เอาประกันเสียหาย จำเลยที่ 2 ให้การปฏิเสธ ว่า โจทก์มิได้เป็นผู้รับประกันภัยรถยนต์ดังกล่าว กรรมกรรับประกันภัยเป็นเอกสารปลอม ความเสียหายเกิดเพราะความประมาทของลูกจ้างผู้เอาประกัน ฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหายและขอเรียก ผู้เอาประกันกับลูกจ้างเข้ามาเป็นจำเลยตามฟ้องแย้งด้วย ทั้งนี้ เมื่อจำเลยที่ 2 ปฏิเสธฟ้องว่า โจทก์มิได้รับประกันภัย จึงไม่มีมูลที่จำเลยที่ 2 จะฟ้องแย้งโจทก์ตามสัญญาประกันภัย เพราะ มิได้เกี่ยวกับฟ้องเดิม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 199/2522) " 149

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ มีข้อสังเกตว่า โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหาย ใน ฐานะโจทก์เป็นผู้รับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัย ตามสัญญาประกันภัย จำเลยให้การปฏิเสธว่า สัญญาประกันภัยดังกล่าวปลอม ดังนั้นหากฟังได้ว่าสัญญาประกันภัยปลอมจริงตามที่จำเลยให้การปฏิเสธ จำเลยก็ไม่ต้องรับผิดต่อโจทก์ เพราะโจทก์ไม่สามารถเป็นผู้รับช่วงสิทธิตามสัญญาประกันภัยที่ปลอม ขึ้นมา ขณะเดียวกันจำเลยก็ไม่สามารถฟ้องแย้งให้โจทก์รับผิดแทนผู้เอาประกันภัย เพราะจำเลยให้ การต่อสู้เสียแล้วว่า สัญญาประกันภัยปลอม ผลคือหากฟังว่าสัญญาประกันภัยปลอมจริง โจทก์ไม่ใช่ ผู้รับเอาประกันภัย โจทก์ก็ไม่ต้องรับผิดแก่จำเลย การที่จำเลยให้การเช่นนี้ จึงเท่ากับจำเลยปฏิเสธ ว่า ไม่มีสัญญาประกันภัยระหว่างโจทก์กับผู้เอาประกันภัย ในกรณีเช่นนี้ จำเลยจะกลับเป็นโจทก์ ฟ้องแย้งให้โจทก์รับผิดตามสัญญาประกันภัยไม่ได้

จึงอาจสรุปได้ว่าคำให้การปฏิเสธของจำเลย และคำฟ้องแย้งของจำเลยนั้น จะต้องไม่มีลักษณะขัดแย้งกันอีกด้วย